

Ministerstwo Sprawiedliwości

Sekretarz Stanu
Arkadiusz Myrcha

DPK-I.053.3.2025
Warszawa, 25 sierpnia 2025 r.

Pan

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na wystąpienie z dnia 17 stycznia 2025 r., znak sprawy II.510.1160.2024.PZ postulujące dokonanie zmian legislacyjnych przepisu art. 209 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2025, poz. 383), dalej jako „k.k.”, w zakresie dotyczącym zawartej w nim klauzuli niekaralności, uprzejmie przedstawiam co następuje.

Zgodnie z art. 209 § 4 k.k. „Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego uiścić w całości zaległe alimenty”. W praktyce organów postępowania pojęcie „całości zaległych alimentów” jest rozumiane jako kwota świadczeń objętych zarzutem i nie przysparza wątpliwości interpretacyjnych. Należy także odnotować, że przeważająca część przedstawicieli doktryny zajmuje w tym zakresie stanowisko zgodne z praktyką sądów i prokuratury¹ lub w swoich publikacjach w ogóle nie

¹ J. Lachowski [w:] Kodeks karny. Komentarz, wyd. IV, red. V. Konarska-Wrżosek, Warszawa 2023, art. 209, teza nr 10.; A. Muszyńska [w:] Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, red. J. Giezek, Warszawa 2021, art. 209, teza nr 31.

odnosi się do nakreślonego zagadnienia², nie dostrzegając tym samym problemów z interpretacją zawartej w przepisie klauzuli niekaralności. Jedyne J. Kosonoga postuluje, aby zwrot ten pojmować jako powinność uiszczenia całości zobowiązania, nie zaś zobowiązań ograniczonych do zaległości powstałych w okresie objętym postanowieniem o przedstawieniu zarzutów³. Odmienne stanowisko jednego z przedstawicieli doktryny nie może jednak przesądzać o zasadności dokonywania prac legislacyjnych w tym zakresie, tym bardziej w sytuacji, gdy orzecznictwo sądów powszechnych nie wskazuje na istnienie problemów interpretacyjnych w tym względzie, a także w praktyce prokuratury istnieje zgodność co do interpretacji przesłanki „całości zaległych alimentów”. W wystąpieniu nie podano także przykładów rozbieżności linii orzeczniczej dotyczącej tego zagadnienia.

Ponadto z samej wykładni literalnej przepisu art. 209 § 4 k.k. wynika, że sprawca nie podlega karze za popełniony przez siebie czyn w granicach, w jakich czyn ten stanowi przestępstwo. W dalszym toku przepisu mowa bowiem o przesłuchaniu sprawcy w charakterze podejrzanego – co w omawianym wypadku wskazuje, że czyn, za który sprawca nie podlega karze, jest czynem wskazanym w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów. Jeśli bowiem kara może być wymierzona jedynie za konkretny czyn, odstąpienie od ukarania może dotyczyć również tylko tego czynu. Dlatego też należy przyjąć, że ustawodawca przewiduje dla sprawcy możliwość skorzystania z dobrodziejstwa niekaralności, jeżeli sprawca, któremu przedstawiono konkretny zarzut niealimentacji, spełnił warunek w postaci zapłaty, w określonym terminie, całości alimentów objętych zarzutem.

Za taką interpretacją wskazanej dyspozycji przemawia również fakt, że prawo karne nie jest instrumentem prawa rodzinnego ani cywilnego, i nie zostało przewidziane jako metoda ingerencji państwa w stosunki rodzinne i cywilnoprawne. Funkcją prawa karnego

² M. Mozgawa [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2024, art. 209; J. Kosonoga-Zygmunt [w:] Kodeks karny. Komentarz, red. J. Majewski, Warszawa 2024, art. 209; S. Hypś [w:] Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221. Tom I., M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), Wyd. 5, Warszawa 2023, art. 209; Tenże [w:] Kodeks karny [w:] Kodeks karny. Komentarz., A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Wyd. 8, Warszawa 2024, art. 209; B. Gadecki [w:] Kodeks karny. Art. 1–316. Komentarz, B. Gadecki (red.), Warszawa 2023, art. 209.

³ J. Kosonoga [w:] Kodeks karny. Komentarz., R. A. Stefański (red.), Wyd. 27, Warszawa 2024, art. 209, teza nr G.42.

jest zasadniczo reakcja na zaistniałe przestępstwo, nie zaś wymuszanie na dłużniku wykonania zaległych zobowiązań, które nie są objęte zarzutem.

Zmiany zaproponowane w wystąpieniu Pana Rzecznika miałyby polegać na zastąpieniu w art. 209 § 4 i § 5 wyrazów: „uiścić w całości zaległe alimenty” wyrazami: „zaspokoił w całości roszczenia pokrzywdzonego”. Nadto w art. 209 k.k. miałyby zostać dodana nowa jednostka redakcyjna, a mianowicie § 6, w brzmieniu: „Na wniosek pokrzywdzonego roszczenia, o których mowa w § 4 i 5, można ograniczyć tylko do całości zaległych alimentów”.

Wprowadzenie takich zmian może wywołać efekt odwrotny od zamierzonego, tj. spowodować trudności w interpretacji przepisu, ale także prowadzić do skutków sprzecznych z intencjami wyrażonymi w powołanym wystąpieniu. „Zaspokojenie w całości roszczeń pokrzywdzonego” może być bowiem rozumiane jako odnoszące się do wszystkich roszczeń w ogóle, tj. nie tylko tych z tytułu niealimentacji, ale także innych – na co wskazuje zwłaszcza zestawienie z brzmieniem § 6. Nie wiadomo, czy przepis miałby objąć roszczenia wymagalne, zaległe, a może nawet przedawnione. Wprowadzenie takiej regulacji stanowiłoby więc nowy, nieznany doktrynie prawa karnego tryb dochodzenia różnego rodzaju roszczeń (nie tylko alimentacyjnych), równoległe do właściwej drogi cywilnej i bez związku z treścią przedstawionych podejrzanemu zarzutów.

Należy także podkreślić, że zdecydowana większość postępowań karnych w sprawach o występki z art. 209 k.k. jest inicjowana przez organy opieki społecznej oraz organy podejmujące działania wobec dłużników alimentacyjnych, w oparciu o regulacje ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2025, poz. 438 z późn.zm.), dalej jako „ustawa”. W praktyce zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa niealimentacji wobec uporczywych dłużników alimentacyjnych kierowane są wielokrotnie, najczęściej w kilkumiesięcznych odstępach. To powoduje, że uporczywi dłużnicy alimentacyjni są sukcesywnie skazywani za kolejne występki realizujące znamiona art. 209 § 1 lub § 1a k.k. W tym kontekście proponowane rozszerzenie obowiązku zapłaty zaległych alimentów – dotychczas ograniczonego do

zobowiązania obejmującego okres ujęty zarzutem – do całości roszczeń pokrzywdzonego, mogłoby oznaczać, że dłużnik taki, chcąc skorzystać z dobrodziejstwa określonego w dyspozycji art. 209 § 4 lub § 5 k.k., musiałby zapłacić także należności, w odniesieniu do których został już uprzednio prawomocnie skazany.

Wskazać także należy, że przyjęcie zwrotu: „zaspokoi w całości roszczenia pokrzywdzonego” spowoduje w wielu wypadkach skutki stojące w sprzeczności z intencją Rzecznika Praw Obywatelskich. W określonych przypadkach, ilekroć rodzic zobowiązany do łożenia na utrzymanie dziecka nie płaci alimentów, świadczenia te wypłacane są z funduszu alimentacyjnego, który stanowi system wsparcia finansowego dla osób uprawnionych do alimentów. Zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy przyznawanie i wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz podejmowanie działań wobec dłużników alimentacyjnych jest zadaniem zleconym gminie z zakresu administracji rządowej. W takiej sytuacji sprawca występku niealimentacji staje się dłużnikiem alimentacyjnym, jednakże nie wobec pokrzywdzonego, lecz wobec właściwej gminy. Jak stanowi art. 27 ust. 1 ustawy, dłużnik alimentacyjny jest obowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń wypłaconych z funduszu alimentacyjnego osobie uprawnionej, łącznie z odsetkami ustawowymi za opóźnienie. Pokrzywdzonym w rozumieniu art. 209 k.k. jest wyłącznie osoba, na której utrzymanie sprawca ma obowiązek łożyć alimenty, natomiast nie jest nim organ, który wypłaca świadczenie (tak uchylił Sąd Najwyższy z dnia 28 marca 2002 r., sygn. akt I KZP 6/02, LEX nr 51723). W rezultacie przyjęcie proponowanego brzmienia art. 209 § 4 i § 5 k.k., zgodnie z którym sprawca miałby „zaspokoić w całości roszczenia pokrzywdzonego”, sprawca ten, chcąc skorzystać z instytucji uregulowanych w przywołanych przepisach, nie musiałby regulować zaległości finansowych wobec właściwej gminy, skoro w sprawach o występki z art. 209 k.k. nie posiada ona statusu pokrzywdzonego – stosownie do treści przepisu art. 49 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2025, poz. 46 z późn. zm.). Ponieważ pokrzywdzony nie ma do sprawcy roszczenia o alimenty, które otrzymał od gminy, w efekcie przepis w proponowanym brzmieniu stałby się w tym zakresie martwy.

W konsekwencji postulowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich nowelizacja, jak się wydaje, pogorszyłaby sytuację gmin, ponoszących obciążenia finansowe z tytułu faktycznie wypłacanych świadczeń alimentacyjnych. Jednocześnie postulowana nowelizacja przyniosłaby wymierne korzyści sprawcom występów niealimentacji, ponieważ mogliby oni skorzystać z klauzuli niekaralności (art. 209 § 4 k.k.) lub uniknąć kary wskutek odstąpienia przez sąd od jej wymierzenia (art. 209 § 5 k.k.) wyłącznie po zaspokojeniu roszczeń pokrzywdzonego, bez jednoczesnego uregulowania zaległych alimentów wypłaconych przez gminę. Zobowiązania sprawcy wobec funduszu alimentacyjnego zazwyczaj jednak znacznie przewyższają kwotę roszczeń pokrzywdzonego.

Reasumując przyjąć należy, że wprowadzenie postulowanej zmiany nie jest konieczne. Nowelizacja przepisu art. 209 k.k. w przedstawionym kształcie nie przyczyniłaby się bowiem do poprawy pozycji pokrzywdzonego, zaś jej stosowanie wprowadziłoby szereg wątpliwości interpretacyjnych.

Z wyrazami szacunku
Arkadiusz Myrcha
Sekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/